

Krúdy Gyula:

Rózsa Sándor

Krúdy Gyula regénynek nevezi a Rózsa Sándorról írt könyvét. Az olvasónak viszont az az érzése, hogy ez nem is „igazi” regény, amilyenre gondolni szokott, ha a műfaji besorolást olvassa. Inkább nevezné portrénak ezt az alig másfélszáz oldalas könyvet. Mert Krúdy könyvéből — ellentétben például Móricz Zsigmond Rózsa Sándor-regényeivel — éppen a „regényesség”, a regénykellékek hiányoznak. Sok dokumentumra alapozó, már-már száraz leírás. Az élénk álló Rózsa Sándor sem a legendák nagyhírű, hetyke bajszú, félelmetes karikásostort pattogtató, megfélemlíthetetlen betyárvezére. Milyen volt hát Rózsa Sándor?

„Nem volt se pusztai kútágas, se jegenyefa, amint a legendások hinnék, hanem zömök volt, mint a liszteszsák... olyan formájú volt, mint a Dózsa György alakja él a nép képzelmeiben... Csak a szeméről mondják, hogy az kígyószem volt. Hideg, résen álló, gyanakodó, egy pillanatra sem önfelejtkező. Az üldözött vadak figyelnek így a szemükkel minden levél mozdulására... Agyagszínű, rendnél nagyobb bajsa volt... Közömbös, egykedvű, semmitmondó lett az arc e bajusz által...” Nem volt tehát semmi rendkívüli rajta. Olyan volt, mint a többi pusztai pásztor, s csak a sors, a társadalmi igazságtalanság tette azzá, amivé lett, nem a jelleme. Kiszolgáltatott ember volt, amíg nem lett betyár, s betyárrá, betyárvezérré válása után e kiszolgáltatottság mellé az üldözött vad állandó menekülő-rettegése társult.

„Egész életében csendbiztos szeretett volna lenni, és rablóvezér lett belőle.”

Krúdyt nem a betyárvezér tettei, kalandjai érdeklik. A haramiában az embert próbálja felfedezni, azt az embert, aki — eredendően — nem ítéhető el, aki, mint annyian mások, csendes, nyugodt életre, családra, gyerekekre vágyott, de ez az álma sohasem teljesedhetett be. A rend már születése pillanatában csak két választási lehetőséget hagyott számára: vagy a görnyedő szolgaság, vagy a betyárélet. Rózsa Sándor eme utóbbit választja. Betyárrá válása sem valami egyedülálló és rendkívüli. A jobbágyok, szegényparasztok, zsellérek egyik sorslehetősége ez is.

Krúdy igazságot akar szolgáltatni Rózsa Sándornak, amikor egymás mellé sorolja azokat a tényezőket, amelyek eleve meghatározták a kor szegényeinek a sorsát.

Egy, az évtizedek folyamán kialakult mítoszt rombol le, megpróbálja eltávolítani a legendák sallangját Rózsa Sándor alakjáról. Ha itt-ott leírja egyik-másik „kiruccanását”, azt is csak azért teszi, hogy hősének újabb és újabb jellembeli vonását vázolja fel.

A felrajzolt életút Szatymazból indul, s a pusztai kalandokon, a negyvennyolcas szabadságharcon át a hosszú évekig tartó kufsteini rabságig, majd az ezt követő pár esztendő után, végül is — a szamosújvári, életfogytiglani rabságig tart. S az ember, aki ezt végigjárta, nem egy kunkori bajszú, hetyke haramiavezér volt, hanem egy sorsa elől állandóan menekülő, űzött vad. Egy seregek nélküli Dózsa György. Krúdy szerint. (Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1973.).

MOLNOS LAJOS